

Régi jó Budapest

A „pillanatnyi pénzavar“ szállóigéje volt a régi Budapestnek. Főleg az intellektuelek, a lateinerek körében dúlt ez az epidémia s az egyetemekről kikerült fiatal ügyvéd, orvos vagy mérnök mind ebben a betegségben szenvedett. A sok szegény fiú otthonról nem igen várhatott már támogatást.

De Budapest életrealitását, egészséges gazdasági vérkeringését, az adott helyzethez való mindenkori leleményes alkalmazkodását mi sem jellemzi jobban, minthogy a pillanatnyi pénzavarra is talált kitűnő és hatásos orvosságot.

Ezt a medicinát úgy hívták, hogy: „szövetkezet“. De nem a mai értelemben! Persze jelzőkkel felfcifrázva. Mert volt Budapesten: kereskedelmi, gazdasági, pénzügyi, általános, takarékl, hitel, folyószámla, forgalmi, bank, fővárosi, budapesti, budai, leszámloló és a jó ég tudja, még hányféle szövetkezet. Mik is voltak tulajdonképpen ezek a szövetkezetek? Apró kis csatornák, amelyeken a nagyobb bankok a pénzt kifolyósították olyan kis emberek zsebébe, akiknek semmijük sem volt s akikkel nem akartak üzletileg közvetlenül szóba állni.

De lássuk csak hogyan alakult meg és mit művelt egy-egy ilyen szövetkezet? Összedült két-három ember — a legkülönbözőbb foglalkozásúak — és megalakította a szövetkezetet néhány száz forint vagy korona forgatókével. A legélelmesebb közülük felvette az igazgatói — esetleg vezérigazgatói — címet és kibéreltek egy kis udvari — ritkább esetben utcai — helyiséget. És kiírták vagy betűkkel a szövetkezet nevét. Hangzatosan hirdették, hogy mindenféle „bankműveleteket“ lebonyolítanak, hiteleket folyósítanak, sőt — Uram bocsáss! — betéteket is elfogadnak. De azért a statisztika szerint olyan ember nem akadt, aki egy ilyen szövetkezetbe egy fillér betétet valaha is elhelyezett volna.

Ügynökök raja hozta be a szövetkezetekbe a klienseket, akiket ünnepélyesen fogadtak és a nacionálé felvétele után elébük tettek egy váltóblankettát. Még meg sem száradt a tinta a delikvens aláírásán, amikor a „vezér“ kíváncsian kérdezte:

— És kik lesznek a kezesek?

A meglepett hiteltkerő vagy tudott megnevezni kezeseket, vagy nem. Ha tudott, akkor esetleg nyomban alá is írta azok neveit, ha nem, akkor is segítettek rajta. Voltak hivatásos „jótállók“, akik szerény díjazásért vállalták a váltón a forgatói vagy kibocsátói aláírásokat. Az üzlet tehát gyorsan létrejött. De hátra volt még a feketete leves. Az elszámolás. Azt is sürgősen bemutatták a pénzzagra igazuló komitensnek, aki meglepődve vette tudomásul, hogy a 300 koronás váltóra mindössze 125 korona 30 fillért kap kézhez. Mert fontos tételeket kellett levonni. És pedig:

Két részjegy	50.—
Információ	25.70
3 havi 6% kamat	6.—
8% jutalék	24.—
Ügynöki díj	15.—
Váltóblanketta	2.—
Tartalékalapra	30.—
Előre nem látható kiadások	22.—
Összesen:	174.70

Marad tehát kifizetésre 125 korona 30 fillér. Reszketve a boldogságtól, elfojtva a levonások miatt érzett tehetetlen dühét, vágta zsebre az áldozat a leolvasott készpénzt. Kifelé menet törte a fejét, hogyan fogja a kapott summát felhasználni. De a számvetés sehogysikerült. És a pénz rendszerint elfolyt, mielőtt még „komoly beruházásokra“ kerülhetett volna sor.

Évtizedeken át zsarolták ezek az alszövetkezetek a pesti pénzpiacot és szipolyozták az apró, pénztelen emberkéket. Az első világháború gazdasági szélvihara elfújta őket vezérestül, igazgatóstul bankjukkal együtt. De nemcsak a beállott pénzszűke miatt, hanem mert a háború elvitte az üzletfeleket is.

Mázsaszámra maradtak a kifizetetlen váltók s elpenészedtek a dohos pincékben, ahová a kilakoltatott szövetkezet holmijait ledobálták.

Vajjon gondolt-e arra néhai jó Fáy András, a kiváló író és nemzetgazda, amikor száz esztendővel ezelőtt megalapította az első magyar bankot, a pesti hazai első takarékpénztár egyesületet, hogy a magyar pénzügyi életben ilyen visszas kinővések is alakulhatnak? Istennek hála, nem is támadhatnak fel többé soha. Dr. Kovács Jenő